

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1927 kl. 5 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion, I: 161, om ropet från Kalix älv och aktiesystemet.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 161 har herr *Lindhagen* hemställt, *Motionen.*

att riksdagen — med avlyssnande av ropet från Kalix älv — ville hos Kungl. Maj:t begära

1) en undersökning för norra delarna av riket av jordägande trävarubolags och deras förlagsgivande bankers åtgöranden under högkonjunkturen;

2) en översikt över dessa operationers detaljer och de äventyr, som därigenom drabbat näringarna och befolkningen;

3) ett övervägande av riktlinjer på lång sikt för skapande däruppe av trygga förhållanden och harmoni mellan näringarna;

4) ett begrundande därvid av aktiesystemets skuggsidor, möjligheten att sätta en damm för dess utsvävningar och den eventuella ofrånkomligheten att kronans gamla skogar och nybyggen för ändamålet med tiden återbördas till befolkningen och det allmänna.

Beträffande motivering till detta yrkande får utskottet hänvisa till motionen.

Motionären gör gällande, att de ekonomiska svårigheter, som drabbat Kalixbygden i samband med en viss industriell anläggnings nedläggande, bottna "i något stopp i maskineriet, som ej kan uttrannas, av dolda rämnor i grundvalarna, som möjligen förebåda ett sammanstörtande". Så långt utskottet förstår bedöma denna sak, är motionärens framställning om mystiken i det ovan omnämnda företagens fallisemang betydligt överdriven. Det torde snarare förhålla sig så, att det i detta fall är ganska lätt för den intresserade att steg för steg följa de åtgärder och missgrepp, vilka utmynnade i driftsinställelse. Utskottet kan icke heller dela motionärens fruktan, att driftsnedläggelsen i Kalixdistriktet och vad därmed sammanhänger är ett öde, som inom relativt kort tid måste drabba det övriga Norrland. Motionären har icke givit belägg för att detta hans antagande har fog för sig, och utskottet har sig icke bekant något skäl, som talar för att utvecklingen blir sådan. Vanskligheterna i Kalixbygden äro, så vitt nu kan bedömas, av lokal karaktär och behandlas såsom sådana, när

Utskottet.

det från olika håll göres ansträngningar att häva dem. Utskottet kan därför icke tillstyrka, att med utgångspunkt från detta enstaka fall en skrivelse avlåtes till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning av den vidfammande omfattning, som i motionen begärts.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 maj 1927.

På utskottets vägnar:

IVAR ÖSTERSTRÖM.

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar *Österström, Julin, Larsén, Andersson, Henrik, Östergren, Nilsson, Alexander, Dahl, Georg.**

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herr *Larsén*, som med instämmande av herr *Östergren* ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

”Utskottet delar motionärens uppfattning, att med den tidsströmning, som överförde en väsentlig del av företagarverksamheten i aktiebolagens händer, stora inslag av ideella värden gingo förlorade för vårt näringsliv. Det personliga förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare, som i viss mån skapade känslan av inbördes förpliktelse och intressegemenskap och utgjorde inre styrkan hos den äldre företagarformen avlöstes av ett operonligt, som lät intresse-motsatserna ohöljt framträda och avtrubbade känslan av socialt ansvar. Denna och andra av motionären påvisade svårigheter äro emellertid så intimt förbundna med aktiesystemets egen natur, att de ej kunna på lagstiftningsväg avhjälpas utan endast därigenom, att nya socialt betonade företagarformer med möjligheter att övertaga aktiebolagens uppgift som ledare av storproduktionen växa fram. För närvarande måste lagstiftningen på ifrågavarande område inriktas på uppgiften att förebygga bolagssystemets sociala skadeverkningar. Norrlands-lagstiftningen är ett led i denna skyddslagstiftning.

Striden om Norrlandsfrågan har hittills ytterst varit en strid om bolagens rätt till jordförvärv. Motionären överför frågan till en strid om bolagens jord-innehav, enär dessa jordinnehav kunna, såsom förhållandena i Kalixdalen visa,

medföra betänkliga konsekvenser för vidsträckta befolkningslager i stora delar av vårt land. Utskottet delar även i detta avseende motionärens uppfattning så till vida, att utskottet anser, att en avveckling av bolagens jordinnehav förr eller senare på grund av sociala skäl måste ske. Men frågan är synnerligen omfattande icke minst från ekonomisk synpunkt, och allmänna riktlinjer för en sådan avveckling kunna icke ännu uppdragas. För närvarande torde endast partiella reformer vara möjliga.

Däremot ifrågasätter utskottet, huruvida icke redan nu på lagstiftningens väg något borde göras till förebyggande av katastrofer av den art, som inträffat i Kalixdalen.

Lagen om förbud mot aktiebolags jordförvärv i Norrland genomfördes, först då jordförvärven nått den omfattning, att allvarlig samhällsfara förelåg. Från samma utgångspunkt och med samma tankegång, som lett till restriktiva bestämmelser mot bolags jordförvärv, måste man komma till kravet på restriktiva bestämmelser i avseende på bolag, vars jordinnehav äro så omfattande, att de ingripa dominerande i en stor landsdels näringsliv. Även det minsta bankaktiebolag, vars ekonomiska sammanstörtande icke skulle utöva nämnvärt inflytande på ortens ekonomiska förhållanden och näringsliv, är underkastat offentlig ekonomisk kontroll och restriktiv lagstiftning rörande sin affärsverksamhet. Lika naturligt och betydelsefullt vore enligt utskottets mening, att ett jordägande skogsbolag, som besitter en så stor del av Sveriges naturtillgångar, att företagets ekonomiska sammanstörtande kunde bringa en hel landsända i ekonomiskt nödläge, underkastades statlig kontroll rörande sådana affärstransaktioner, som kunde anses äga avsevärt inflytande på bolagets ekonomiska ställning, och ej vore betingade av verksamhetens normala utveckling och drift. För ett fullt objektivt bedömande av denna lagstiftningsfråga kräves emellertid en omfattande utredning rörande de jordägande skogsbolagens verksamhet och ekonomiska läge. Utskottet, som saknar förslagsrätt, kan emellertid av formella skäl ej påyrka en dylik utredning, och den utredning motionären påyrkar är av helt annan art. Ehuru väl sistnämnda utredning från vetenskaplig och finansiell synpunkt skulle äga stort intresse, torde den dock med hänsyn till den föreliggande frågan endast kunna visa, vad timade händelser till fullo ådagalagt, nämligen att med hänsyn till norrlandsbefolkningens bästa lagstiftningsåtgärder av antydd art äro av behovet påkallade.

Med hänsyn till vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda'';

2) av herr *Julin* mot utskottets motivering.
